

PAWEŁ PIETNOCZKA

Finansowanie partii politycznych na Ukrainie w okresie niepodległości

---

Financing of Political Parties in Ukraine in the Period of Independence

ABSTRAKT

Celem artykułu jest przybliżenie rozwiązań prawnych w zakresie finansowania partii politycznych obowiązujących na Ukrainie w okresie niepodległości. Analizie poddano m.in.: przepisy Ustawy o zrzeszaniu się obywateli z 1992 r., Ustawy o partiach politycznych na Ukrainie z 2001 r., Ustawy o wniesieniu zmian do niektórych aktów normatywnych Ukrainy w związku z wprowadzeniem państwowego finansowania partii politycznych na Ukrainie z 2003 r., Ustawy o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy w zakresie zapobiegania i przeciwdziałaniu politycznej korupcji z 2015 r., a także normy prawne zawarte w ordynacjach wyborów parlamentarnych.

Artykuł podzielono na cztery główne części: finansowanie partii politycznych w uwarunkowaniach ustawy o zrzeszaniu się obywateli i ustawy o partiach politycznych, finansowanie kampanii wyborczej w świetle ordynacji wyborów parlamentarnych, zmiany wprowadzone w zakresie finansowania partii politycznych po Euromajdanie oraz stosunek społeczeństwa wobec finansowania partii politycznych.

Słowa kluczowe: finansowanie partii politycznych, Ukraina, ustawa, ordynacja wyborcza

WSTĘP

Zasadniczym celem artykułu jest przybliżenie rozwiązań prawnych obowiązujących na Ukrainie w okresie niepodległości w zakresie finansowania partii politycznych¹. Posłużono się przy tym metodą badawczą określaną mianem metody instytucjonal-

---

¹ Przez finansowanie partii politycznych należy rozumieć „konfigurację źródeł, z których partie polityczne czerpią środki finansowe niezbędne dla utrzymania i funkcjonowania struktury organizacyjnej oraz prowadzenia kampanii wyborczych” [Herbut 1999: 51].

no-prawnej. Przedmiotem badań stały się więc przepisy zawarte w poszczególnych aktach prawnych. Analizie poddano m.in.: Ustawę o zrzeszaniu się obywateli z 16 czerwca 1992 r., Ustawę o partiach politycznych na Ukrainie z 5 kwietnia 2001 r., Ustawę o wniesieniu zmian do niektórych aktów normatywnych Ukrainy w związku z wprowadzeniem państwowego finansowania partii politycznych na Ukrainie z 27 listopada 2003 r., a także przepisy kolejnych ordynacji wyborów parlamentarnych, w tym: Ustawy o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy z 18 listopada 1993 r., Ustawy o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy z 24 września 1997 r., Ustawy o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy z 18 października 2001 r., Ustawy o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy z 25 marca 2004 r. oraz Ustawy o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy z 17 listopada 2011 r. Ponadto analizą objęto przepisy Ustawy o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania politycznej korupcji z 8 października 2015 r. Ten akt prawny zasługuje na szczególną uwagę, gdyż na mocy jego przepisów ukraińskie partie polityczne po raz pierwszy w okresie niepodległości otrzymały bezpośrednie finansowanie z budżetu państwa. Ponadto w artykule przybliżono stosunek społeczeństwa ukraińskiego do wprowadzenia państwowego finansowania partii, na co pozwoliły wyniki badań przeprowadzonych w listopadzie 2015 r. przez Fundację „Inicjatywy Demokratyczne im. Ilko Kuczeriwa” i Ukraińskie Centrum Badań Ekonomicznych i Politycznych im. Ołeksandra Razumkowa.

FINANSOWANIE PARTII POLITYCZNYCH W ŚWIETLE USTAWY O ZRZESZANIU SIĘ OBYWATELI I USTAWY O PARTIACH POLITYCZNYCH

Ukraiński ustawodawca do kwestii finansowania partii politycznych odniósł się już w Ustawie o zrzeszaniu się obywateli uchwalonej 16 czerwca 1992 r. [*Закон 1992*]. Zapewnił organizacjom zrzeszającym obywateli, w tym partiom politycznym, prawo do posiadania „środków pieniężnych i innego majątku, niezbędnego do realizacji działalności statutowej” (art. 21). Do źródeł majątku partii zaliczono: prawa własności, środki pieniężne i majątek przekazany przez założycieli partii, jej członków oraz państwo; składki założycielskie i członkowskie; darowizny od obywateli, przedsiębiorstw, urzędów i organizacji; majątek pozyskany za środki własne, wpływy ze sprzedaży publikacji społeczno-politycznych oraz innych materiałów agitacyjnych, a także dochody uzyskane ze sprzedaży produktów z symboliką partii, organizowanych festiwalów, wystaw i wykładów oraz „innych przedsięwzięć politycznych” (art. 21). Ustawodawca wskazał ponadto, z jakich źródeł majątek partii nie może pochodzić. Zakazem finansowania partii objęto państwa i organizacje zagraniczne, organizacje międzynarodowe, obcokrajowców oraz osoby bez obywatelstwa; organy, przedsiębiorstwa, urzędy i organizacje państwowe z wyjątkiem sytuacji przewidzianych przez prawo; przedsiębiorstwa, w których udział państwa lub udziałowca zagranicznego przewyższa 20%, a także niezalegalizowane zrzeszenia obywateli oraz anonimowych

ofiarodawców. Partiom politycznym zakazano również prowadzenia działalności gospodarczej, otrzymywania dochodów z akcji i innych papierów wartościowych oraz posiadania rachunków w bankach zagranicznych (art. 22, 24). Partie zobligowano do corocznego publikowania swoich budżetów, zaś kontrolę nad źródłami i wielkością wpływów powierzono „organom finansowym” (art. 22, 25).

W przyjętej 28 czerwca 1996 r. Konstytucji Ukrainy ustawodawca nie odniósł się do kwestii finansowania partii politycznych [Кафарський 2008: 255–256]. Regulacje prawne tego zagadnienia znalazły się jednak w Ustawie o partiach politycznych na Ukrainie uchwalonej 5 kwietnia 2001 r. [Закон 2001]. Kwestii finansowania partii politycznych poświęcono rozdział V ustawy. Zapewniono w nim partiom prawo do posiadania „własnego majątku ruchomego i nieruchomego, środków pieniężnych, wyposażenia i transportu” oraz prawo do dzierżawy majątku ruchomego i nieruchomego (art. 14). Zastrzeżono przy tym, iż majątek może być wykorzystany wyłącznie z zamiarem realizacji celów statutowych. Przepisy ustawy o partiach politycznych, w przeciwieństwie do ustawy o zrzeszaniu się obywateli, nie określiły jednak źródeł majątku partii. Wskazały jedynie, skąd nie może on pochodzić, co należy uznać za swoiste rozwiązanie na tle przepisów regulujących źródła finansowania partii w poszczególnych państwach europejskich [Chmaj 2006: 129–130]. Zakazem finansowania partii politycznych objęto organy władzy państwowej i samorządu terytorialnego²; przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje państwowe oraz komunalne, jak również przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje, których część majątku stanowią udziały będące własnością państwową lub komunalną; państwa obce oraz ich obywatele, przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje; organizacje dobroczynne i religijne; osoby anonimowe lub posługujące się pseudonimem, a także partie polityczne niewchodzące w skład koalicji wyborczej [Закон 2001: art. 14; Pietnoczka 2014: 23]. I tak, w porównaniu do przepisów ustawy o zrzeszaniu się obywateli zauważymy, iż katalog zakazanych źródeł majątku partii uzupełniono m.in. o organy samorządu terytorialnego, komunalne przedsiębiorstwa, urzędy i organizacje, organizacje dobroczynne i religijne oraz partie polityczne niewchodzące w skład koalicji wyborczej. Natomiast wyłączono z niego m.in. niezalegalizowane zrzeszenia obywateli. W świetle przepisów ustawy o partiach politycznych, w przypadku gdyby na rachunek partii wpłynęły środki z niedozwolonych źródeł, informację o tym banki miały przekazywać ministerstwu sprawiedliwości³. W rezultacie środki, które trafiły do partii niezgodnie z normami ustawy, miały zostać przekazane do budżetu państwa (art. 15). W myśl art. 17 partie zobligowano do corocznego publikowania sprawozdań finansowych o dochodach i wydatkach oraz sprawozdań o majątku. Sprawozdania miały ukazywać się w ogólnoukraińskich środkach masowego przekazu.

² Z wyłączeniem sytuacji przewidzianych przez prawo.

³ W myśl przepisów Ustawy o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy w zakresie działalności Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy... z dnia 16 października 2012 r. słowa „Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy” zastąpiono przez „centralny organ władzy wykonawczej, realizujący państwową politykę w zakresie państwowej rejestracji (legalizacji) zrzeszeń obywateli i innych struktur społecznych” [Закон 2012].

W Ustawie o partiach politycznych na Ukrainie nie przewidziano możliwości finansowania partii z budżetu państwa⁴. Sytuację tę miała zmienić Ustawa o wnieśnieniu zmian do niektórych aktów normatywnych Ukrainy w związku z wprowadzeniem państwowego finansowania partii politycznych na Ukrainie z 27 listopada 2003 r., którą znowelizowano m.in. przepisami ustawy o partiach politycznych [*Закон* 2004]. Otóż w myśl przepisów ustawy z budżetu państwa miano przekazać środki na finansowanie działalności statutowej partii (art. 17-1). Ponadto zapewniała ona partiom prawo do uzyskania zwrotu wydatków związanych z prowadzeniem kampanii wyborczej (art. 17-4). Do wsparcia finansowego z budżetu państwa uprawniono te partie, które podczas ostatnich wyborów parlamentarnych uzyskały co najmniej 4% głosów, a także partie wchodzące w skład koalicji wyborczych, które również zdołały uzyskać co najmniej 4% głosów (art. 17-3–17-4). W myśl przepisów końcowych i przejściowych ustawy finansowanie partii politycznych z budżetu państwa miało nastąpić na podstawie wyników kolejnych wyborów parlamentarnych.

W związku z tym, że wybory parlamentarne odbyły się w 2006 r., partie polityczne miały uzyskać po raz pierwszy wsparcie ze środków publicznych już w 2007 r. Stało się jednak inaczej. Rada Najwyższa Ukrainy (RN), uchwalając budżet na rok 2007, zawiesiła wykonywanie norm znowelizowanych Ustawy o partiach politycznych Ukrainy i Ustawy o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy, przewidujących wsparcie partii politycznych z budżetu państwa. Natomiast w 2007 r., uchwalając ustawę budżetową na rok 2008, uchyliła przepisy zakładające państwowe finansowanie partii politycznych [*Конончук* 2017]. Ostatecznie więc normy z listopada 2003 r. przewidujące udzielenie wsparcia partiom politycznym ze środków publicznych nie zostały wprowadzone w życie.

FINANSOWANIE KAMPANII WYBORCZEJ W ŚWIETLE ORDYNACJI WYBORÓW PARLAMENTARNYCH

Pierwsze wybory parlamentarne w warunkach niepodległej Ukrainy przeprowadzono w 1994 r. Odbyły się one na podstawie Ustawy o wyborze deputowanych ludowych z 18 listopada 1993 roku [*Закон* 1993]. W myśl przepisów ordynacji kampania wyborcza miała być finansowana ze środków państwowych, partii politycznych, koalicji wyborczych i kandydatów oraz darowizn od osób fizycznych i osób prawnych (art. 36 ust. 1). Przepisy ustawy gwarantowały wydrukowanie na koszt państwa po 2 tys. egzemplarzy plakatów wyborczych dla każdego kandydata (art. 33 ust. 1). Zapewniły również prawo do bezpłatnego czasu antenowego w publicznych stacjach radiowych i telewizyjnych oraz bezpłatnego umieszczenia programu wyborczego w prasie wydawanej przez państwowe organy wykonawcze i organy samorządowe

⁴ Na temat źródeł finansowania partii politycznych w wybranych państwach europejskich zob. np.: Herbut [1999: 52–54]; Grylak, Żmigrodzki [2008: 308–310].

(art. 34 ust. 1–2). Przepisy ordynacji zezwoliły kandydatom na posiadanie własnego funduszu wyborczego⁵, tworzonego ze środków własnych kandydata, środków partii politycznych oraz darowizn obywateli Ukrainy i osób prawnych zarejestrowanych na Ukrainie⁶ (art. 36 ust. 4). Początkowo w świetle przepisów ordynacji wielkość własnego funduszu wyborczego kandydata nie mogła przekraczać stu minimalnych wynagrodzeń za pracę. Na mocy noweli z września 1995 r. nastąpiły jednak zmiany w tym zakresie. I tak, wielkość funduszu nie mogła już wynosić więcej niż równowartość dwudziestu nieopodatkowanych minimalnych wynagrodzeń [Pietnoczka 2014: 30–31].

Ustawa o wyborze deputowanych ludowych z 24 września 1997 r. wprowadzająca mieszany system wyborczy w miejsce dotychczasowego systemu większościowego umożliwiła tworzenie oprócz funduszy wyborczych kandydatów – w przypadku wyborów w okręgach jednomandatowych – także fundusze wyborcze partii politycznych oraz koalicji wyborczych rywalizujących w ogólnopaństwowym okręgu wielomandatowym [Закон 1997]. Pierwszy z nich był tworzony ze środków własnych kandydata oraz darowizn obywateli Ukrainy i osób prawnych, zaś fundusz wyborczy partii oraz koalicji wyborczej odpowiednio ze środków własnych partii lub koalicji, a ponadto darowizn obywateli ukraińskich i osób prawnych. Zakazem dokonywania wpłat na rzecz funduszy wyborczych objęto organy władzy państwowej, organy samorządowe, państwowe przedsiębiorstwa, urzędy i organizacje, zagraniczne osoby fizyczne i prawne, osoby anonimowe, a także organizacje i zrzeszenia międzynarodowe (art. 37 ust. 3). W myśl ustawy kontrolę nad wpływami i wydatkami z funduszu wyborczego miała sprawować Centralna Komisja Wyborcza, okręgowe komisje wyborcze, organy podatkowe oraz banki, w których założono rachunki (art. 37 ust. 5). Warto odnotować, iż przepisy ordynacji nie przewidywały ograniczeń wielkości własnych funduszy wyborczych [Baluk 2006: 257].

Takie ograniczenia wprowadziła natomiast Ustawa o wyborach deputowanych ludowych Ukrainy z 18 października 2001 r. [Закон 2001b]. W myśl art. 36 ust. 3 ordynacji wielkość funduszu wyborczego partii i koalicji wyborczych nie mogła przekroczyć 150 tys. nieopodatkowanych minimalnych wynagrodzeń, zaś kandydata ubiegającego się o mandat w okręgu jednomandatowym – 10 tys. nieopodatkowanych minimalnych wynagrodzeń. Ustawodawca zaprowadził również górną granicę dla wpłat dokonywanych przez osoby fizyczne. Otóż nie mogła ona przekroczyć 1 tys. nieopodatkowanych minimalnych wynagrodzeń (art. 36 ust. 4). Prawa dokonywania wpłat na rzecz funduszu wyborczego, podobnie jak w świetle przepisów ordynacji z 1997 r., zostali pozbawieni obcokrajowcy i osoby anonimowe, a ponadto osoby bez obywatelstwa oraz te osoby fizyczne, które prowadzą działalność gospodarczą i mają w dniu przekazania darowizny na rzecz funduszu dług wobec budżetu „jakiegokolwiek szczebla” (art. 36 ust. 5). Przepisy ustawy uniemożliwiły także – w odróżnieniu od poprzedniej ordynacji – dokonywanie wpłat na rzecz funduszu wyborczego przez osoby prawne.

⁵ Własnego funduszu wyborczego nie przewidywały przepisy ordynacji z 1989 r., na podstawie której odbyły się wybory do RN USRR w 1990 r. [Baluk 2006: 253–254].

⁶ Z wyjątkiem przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym.

Kolejnych zmian w zakresie finansowania kampanii wyborczych dokonała Ustawa o wyborze deputowanych ludowych Ukrainy z 25 marca 2004 r. [Закоп 2004]. W myśl przepisów ordynacji tworzono już tylko fundusze wyborcze partii politycznych i koalicji wyborczych, co było związane z wprowadzeniem proporcjonalnego systemu wyborczego w miejsce dotychczasowego systemu proporcjonalno-większościowego. W świetle art. 40 ust. 1 fundusz wyborczy partii lub koalicji mógł być zasilony środkami własnymi partii oraz dobrowolnymi wpłatami dokonywanymi przez osoby fizyczne nieprzekraczającymi 400 minimalnych wynagrodzeń (art. 40 ust. 2). W przypadku wysokości środków własnych partii przekazywanych do funduszu ustawodawstwa nie przewidział żadnych ograniczeń [Pietnoczka 2014: 37]. Podobnie jak w poprzedniej ordynacji prawa przekazania darowizny na rzecz funduszu wyborczego pozbawiono obcokrajowców, osób bez obywatelstwa i anonimowych ofiarodawców (art. 40 pkt 3). W tym katalogu nie znalazły się już jednak osoby fizyczne będące dłużnikami budżetów jakiegokolwiek szczebla.

Ustawa o wyborach deputowanych ludowych z 17 listopada 2011 r. przywróciła mieszany system wyborczy, a w związku z tym dokonała również pewnych zmian w zakresie formowania funduszu wyborczego [Закоп 2011]. Przewidziała dwa jego rodzaje, a mianowicie fundusz partii politycznych i fundusz kandydatów rywalizujących w jednomandatowych okręgach wyborczych⁷. Pierwszy z nich jest formowany ze środków partii oraz darowizn od osób fizycznych, zaś drugi ze środków własnych kandydata oraz również darowizn od osób fizycznych (art. 50 ust. 1). Podobnie jak w przypadku poprzedniej ordynacji dobrowolna wpłata na rzecz funduszu wyborczego partii nie może przewyższyć 400 minimalnych wynagrodzeń. Natomiast w przypadku funduszu wyborczego kandydata taka wpłata nie może przekroczyć równowartości 20 minimalnych wynagrodzeń (art. 50 ust. 2) [Pietnoczka 2014: 39]. Ustawodawca nie przewidział ograniczeń dotyczących wysokości środków własnych partii (a ponadto liczby wpłat) przekazywanych do funduszu wyborczego partii. To rozwiązanie przyjęto również w przypadku środków własnych kandydata w okręgu jednomandatowym zasilających jego fundusz wyborczy (art. 50 ust. 2). Tak samo jak w przepisach poprzedniej ordynacji prawa przekazania darowizny na rzecz funduszu wyborczego pozbawiono obcokrajowców, osób bez obywatelstwa oraz anonimowych ofiarodawców (art. 50 ust. 3).

ZMIANY WPROWADZONE W ZAKRESIE FINANSOWANIA PARTII POLITYCZNYCH PO EUROMAJDANIE

Sytuacja w zakresie finansowania partii politycznych uległa bardzo dużej zmianie dopiero po Euromajdanie, gdy siły polityczne, które doszły do władzy, bardzo mocno akcentowały potrzebę zwalczania korupcji, w tym politycznej. 19 czerwca 2015 r.

⁷ W ordynacji nie znalazły się zapisy dotyczące tworzenia funduszu wyborczego koalicji, gdyż nie przewiduje ona możliwości uczestnictwa koalicji w wyborach parlamentarnych.

zarejestrowano w RN projekt Ustawy o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania politycznej korupcji. Projekt zgłosili deputowani reprezentujący Koalicję Petra Poroszenki (*Блок Петра Порошенка*), Front Ludowy (*Народний фронт*) oraz Zjednoczenie „Samopomoc” (*Об'єднання „Самопоміч”*). Wśród nich byli m.in. Jurij Łucenko, Serhij Łeszczenko, Andrij Parubij, Wiktorija Siumar, Jehor Soboliew, Switłana Zaliszczuk, Mustafa Najem i Hanna Hoptko [*Проект Закону 2015*]. W projekcie przewidziano wprowadzenie zmian w prawie w zakresie finansowania partii politycznych oraz kampanii wyborczej, których zasadniczym zadaniem miało być „zmniejszenie ryzyka występowania politycznej korupcji” [*Пояснювальна 2015: 3–4*]. Inicjatorzy projektu, uzasadniając potrzebę przyjęcia ustawy, wymienili wiele przyświecających jej celów, a mianowicie zwiększenie niezależności finansowej partii, zmniejszenie ich zależności od prywatnych sponsorów w postaci oligarchów i grup przemysłowo-finansowych, wzmocnienie demokracji wewnątrzpartyjnej, stworzenie niezbędnych warunków dla uczciwej konkurencji międzypartyjnej oraz rozwoju nowych partii⁸, wprowadzenie ograniczeń w zakresie wielkości dokonywanych wpłat oraz zwiększenie jawności finansowania partii i ich organizacji terenowych oraz kampanii wyborczych. Wskazano również na konieczność objęcia skuteczną kontrolą państwową finansowania partii oraz kampanii wyborczych, ustanowienia skutecznych sankcji za łamanie prawa w tym zakresie, wprowadzenia do ukraińskiego ustawodawstwa międzynarodowych standardów finansowania działalności politycznej, a także zapewnienia za pomocą wsparcia finansowego zrównoważonego przedstawicielstwa płci w RN oraz radach terenowych. Potrzebę przyjęcia ustawy uzasadniono ponadto koniecznością realizacji zaleceń w zakresie zapewnienia jawności finansowania polityki sformułowanych przez Grupę Państw Przeciwko Korupcji, Komisję Wenecką oraz Biuro Inicjatyw Demokratycznych i Praw Człowieka; jak również koniecznością przyspieszenia liberalizacji ruchu wizowego między Ukrainą a Unią Europejską [*Пояснювальна 2015: 3–4*].

Inicjatorzy projektu podkreślili, iż dotychczas prawo ukraińskie nie określało wymagań wobec treści corocznych sprawozdań partii o dochodach i wydatkach oraz sprawozdań o majątku partii. Ponadto sprawozdania te nie były składane do organu władzy, lecz musiały być tylko upublicznione. Jak zaznaczono, w związku z tym że nie przewidziano odpowiedzialności za ich nieupublicznienie, partie najczęściej nie podawały do wiadomości publicznej ich treści lub ich nawet nie sporządzały. Natomiast w przypadku upublicznianych sprawozdań zawierały one wyłącznie informacje o ogólnej wielkości wpływów i wielkości wydatków oraz wartości majątku. W związku z powyższym społeczeństwo było pozbawione informacji na temat źródeł finansowania partii politycznych i wielkości wpływów z poszczególnych źródeł oraz celów, na które były wydawane środki. Deputowani zaznaczyli również, iż prawo ukraińskie jak dotąd nie przewidywało konieczności zawierania w sprawozdaniach

⁸ W tym i tych, które nie pokonały progu wyborczego, ale cieszyły się „znacznym” poparciem wyborców.

partii politycznych informacji o dochodach i wydatkach terenowych organizacji partii posiadających status osoby prawnej [Пояснювальна 2015: 1–2].

Ponadto obowiązującym przepisom Ustawy o partiach politycznych na Ukrainie zarzucono, że nie zostały one uzgodnione z zapisami ordynacji wyborczych, w związku z czym partie polityczne uzyskały możliwość łatwego omijania przepisów ograniczających finansowanie kampanii wyborczej. Zwrócono m.in. uwagę, iż przepisy ordynacji zabraniały dokonywania wpłat do funduszu wyborczego partii przez osoby prawne. Na przekazywanie partiom środków przez osoby prawne zezwalała jednak ustawa o partiach politycznych. Tak otrzymane środki partie mogły zgodnie z prawem wpłacić do funduszu wyborczego w charakterze środków własnych [Пояснювальна 2015: 2]. Do zarzutów kierowanych pod adresem obowiązujących przepisów, które nie były w stanie zapewnić jawności finansowania partii politycznych, należy jeszcze dodać brak organu wyposażonego w kompetencje niezbędne do badania sprawozdań pod względem zgodności z prawdą zawartych w nich informacji, a także brak sankcji za naruszenie przepisów ustawy [Шведа 2010: 666].

Ustawa o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania politycznej korupcji została uchwalona 229 głosami w dniu 8 października 2015 r. [Закон 2015]. Uzyskała poparcie frakcji BPP, NF, Samopomocy i Ogólnoukraińskiego Zjednoczenia „Ojczyzna” (*Всеукраїнське об’єднання „Батьківщина”*) oraz części deputowanych pozafrakcyjnych. Ustawa nie znalazła natomiast akceptacji Koalicji Opozycyjnej (*Опозиційний блок*) i Radykalnej Partii Ołeha Laszki (*Радикальна партія Олега Ляшка*) oraz grup parlamentarnych – Partii „Odrodzenie” (*Партія „Відродження”*) i frakcji Wola Ludu (*Воля народу*) [Поіменне 2015]. Ustawa dokonała nowelizacji wielu aktów prawnych, w tym również ustawy o partiach politycznych. W myśl znowelizowanego art. 14 wsparcie materialne i finansowe partie mogą otrzymywać w dwóch formach, a mianowicie w postaci „wkładu na rzecz wsparcia partii” oraz państwowego finansowania statutowej działalności partii. Wkład na rzecz wsparcia partii w świetle przepisów ustawy stanowią środki pieniężne lub inny majątek, przywileje, ulgi, usługi, kredyty, pożyczki, składki członkowskie, towary, prace lub usługi świadczone na zasadach ulgowych dla partii lub jej organizacji terenowej, a także sponsorowane przez osoby trzecie przedsięwzięcia mające na celu udzielenie wsparcia partii. Nowela przewidziała ograniczenie rozmiarów środków przekazywanych dla partii politycznych. Otóż wielkość wpłaty dokonanej przez osobę fizyczną nie może przekroczyć w skali roku czterystu minimalnych wynagrodzeń za pracę, zaś w przypadku osób prawnych nie może być wyższa od równowartości ośmiuset wynagrodzeń (art. 15).

W myśl znowelizowanego art. 15 zakazem finansowania partii politycznych objęto organy władzy państwowej i samorządu terytorialnego; przedsiębiorstwa, instytucje i organizacje państwowe oraz komunalne, a także osoby prawne, których co najmniej 10% kapitału zakładowego należy do państwa lub organu samorządu terytorialnego; państwa obce, zagraniczne osoby fizyczne i prawne oraz osoby bez obywatelstwa; niezarejestrowane zrzeszenia obywateli, stowarzyszenia dobroczynne

i religijne oraz osoby anonimowe lub posługujące się pseudonimem. Do niedozwolonych źródeł majątku partii zaliczono również inne partie polityczne; osoby fizyczne i prawne, które zalegają ze spłatą podatków; ukraińskich obywateli, którzy nie ukończyli 18. roku życia i obywateli, których sąd uznał za niezdolnych do czynności prawnych; a także osoby fizyczne i prawne, z którymi w celu realizacji potrzeb państwa lub samorządu terytorialnego zawarto umowę obejmującą wykonanie prac, kupno towarów lub usług na podstawie Ustawy o realizacji zamówień publicznych⁹.

Ustawę o partiach politycznych uzupełniono o rozdział IV poświęcony państwowemu finansowaniu partii politycznych. Art. 17-1 wyróżnił dwie formy wsparcia partii politycznych z budżetu państwa, mianowicie finansowanie statutowej działalności partii niezwiązanej z jej udziałem w wyborach parlamentarnych, prezydenckich i samorządowych oraz zwrot wydatków partii związanych z prowadzeniem kampanii wyborczej w wyborach parlamentarnych.

W myśl art. 17-2 corocznie na finansowanie statutowej działalności partii politycznych będzie przekazywana suma otrzymana w wyniku pomnożenia 0,02 wysokości minimalnego wynagrodzenia¹⁰ przez liczbę wyborców, którzy wzięli udział w głosowaniu w wielomandatowym okręgu wyborczym podczas ostatnich wyborów parlamentarnych¹¹. Do państwowego finansowania działalności statutowej uprawniono te partie, które w proporcjonalnym segmencie wyborów parlamentarnych uzyskały co najmniej 2% głosów¹². Decyzję o przyznaniu środków z budżetu państwa na finansowanie statutowej działalności poszczególnych partii podejmuje Narodowa Agencja ds. Zapobiegania Korupcji w ciągu pięciu dni od oficjalnego ogłoszenia wyników wyborów (art. 17-3)¹³.

W świetle art. 17-4 do zwrotu wydatków poniesionych w związku z prowadzeniem kampanii wyborczej uprawniono te partie, które w wyniku ostatnich wyborów parlamentarnych uczestniczyły w podziale mandatów. O przyznaniu partii zwrotu wydatków poniesionych na prowadzenie kampanii wyborczej rozstrzyga Centralna Komisja Wyborcza w ciągu 60 dni od dnia oficjalnego ogłoszenia wyników wyborów parlamentarnych. Decyzja ta jest podejmowana na podstawie sprawozdania finansowego o wpływach i wydatkach z funduszu wyborczego partii. Środki przewidziane

⁹ Zakaz obowiązuje w okresie obowiązywania umowy oraz jednego roku po jej wygaśnięciu.

¹⁰ Według stanu z 1 stycznia roku poprzedzającego rok, w którym są przekazywane środki.

¹¹ W świetle obowiązującej ordynacji wyborczej wybory parlamentarne odbywają się na podstawie systemu proporcjonalno-większościowego. Połowa mandatów jest obsadzana w ogólnokrajowym wielomandatowym okręgu wyborczym na zasadzie proporcjonalności, zaś druga połowa w okręgach jednomandatowych na zasadzie większości względnej.

¹² W przypadku przedterminowych wyborów 2014 r. do finansowania działalności statutowej ze środków państwowych uprawniono tylko partie, które uzyskały co najmniej 5% głosów [*BP запровадила* 2015].

¹³ Partie polityczne po raz pierwszy środki na statutową działalność uzyskały w 2016 r. Na ten cel przeznaczono wówczas 391 mln hrywien. Zgodnie z podziałem środków dokonany przez Narodową Agencję ds. Zapobiegania Korupcji NF przyznano 100,545 mln hrywien, BPP – 99,087 mln, Samopomocy – 49 mln, OB – 42,840 mln, RPOL – 33,815 mln, Ojczyźnie – 25,793 mln. Należy przy tym dodać, iż OB zrezygnowała z przyznanych jej środków, zaś NF i Samopomoc nie zdołały wydać ich w całości. Dlatego też pierwsza z nich musiała zwrócić 3,92 mln, zaś druga – 1,87 mln hrywien [*НАЗК розділило* 2016; Салій 2016].

na zwrot kosztów są ujmowane w budżecie państwa na rok następujący po roku, w którym odbyły się wybory parlamentarne.

Zgodnie z uchwalonymi przepisami partie polityczne zobowiązano do przedkładania Narodowej Agencji ds. Zapobiegania Korupcji cokwartalnych sprawozdań z podpisem przewodniczącego partii oraz pieczęcią partii, zawierających informacje o majątku, wpływach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych. Ponadto zobligowano je do ich opublikowania na oficjalnej stronie internetowej partii. Wśród danych, które są podawane do publicznej wiadomości, znajduje się: imię, imię odojcowskie, nazwisko oraz miejsce zamieszkania osoby fizycznej, która przekazała darowiznę na rzecz partii politycznej (art. 17). Sprawozdanie w świetle obowiązujących przepisów powinno zawierać informacje o majątku partii oraz jej wszystkich organizacji terenowych posiadających status osoby prawnej, a także dacie dokonania każdej wpłaty na rzecz partii, jej organizacji terenowej, funduszu wyborczego partii i jej organizacji terenowej, jak również wpłacie na rzecz kandydata partii lub jej organizacji terenowej zarówno w wyborach ogólnokrajowych, jak i samorządowych. Sprawozdania muszą zawierać również informację o wielkości wpłat oraz dane osób fizycznych i osób prawnych, które ich dokonały, jak również informację o wielkości środków otrzymanych z budżetu państwa na finansowanie działalności statutowej oraz w ramach zwrotu wydatków poniesionych na prowadzenie kampanii wyborczej. Ponadto w sprawozdaniach partii politycznych szczegółowo muszą być ujęte informacje o wydatkach. Należy podać daty poszczególnych wydatków dokonywanych z rachunku partii, jej organizacji terenowej, rachunku funduszu wyborczego partii lub jej organizacji terenowej, jak również kandydata partii i jej organizacji terenowej w wyborach ogólnokrajowych lub samorządowych, a także dane podmiotu, który otrzymał płatność oraz informację o przeznaczeniu i wielkości poszczególnych wydatków. Partie i jej organizacje terenowe zobligowano również do podawania informacji o ich zobowiązaniach finansowych (art. 17).

Do sprawozdania o majątku, dochodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych partie polityczne muszą dołączyć kopie dokumentów potwierdzających zawarte w nim informacje. W ciągu dziesięciu dni od otrzymania sprawozdania partii politycznej Narodowa Agencja ds. Zapobiegania Korupcji publikuje je na okres co najmniej pięciu lat na swojej oficjalnej stronie internetowej.

STOSUNEK SPOŁECZEŃSTWA WOBEC FINANSOWANIA PARTII POLITYCZNYCH

Chociaż ustawodawca zdecydował się na wprowadzenie państwowego finansowania partii politycznych, to jednak warto odnotować, iż odmiennego zdania jest zdecydowana większość ukraińskiego społeczeństwa¹⁴. Otóż z badań przepro-

¹⁴ Kwestia wsparcia partii politycznych z budżetu państwa nierzadko budzi kontrowersje. Na temat argumentów przytaczanych przez zwolenników i przeciwników państwowego finansowania partii politycznych zob. np.: Chmaj, Sokół, Żmigrodzki [1999: 122–123].

wadzonych w listopadzie 2015 r. przez Fundację „Demokratyczne Inicjatywy” im. Ilko Kuczeriwa i Ukraińskie Centrum Badań Ekonomicznych i Politycznych im. Ołeksandra Razumkowa wynika, iż taki rodzaj wsparcia partii politycznych oceniono pozytywnie zaledwie 14,9% respondentów¹⁵. Przeciwnie państwowemu finansowaniu partii wystąpiło aż 76,2% badanych, zaś 8,8% nie zdołało zająć stanowiska wobec tego zagadnienia [*Чи підтримуєте* 2015; Сидорчик 2015: 4]. Natomiast wśród odpowiedzi, których udzielano na pytanie: „Kto według Pana/Pani powinien finansować działalność partii?”, najczęściej wskazywano liderów partii – 39,9%, członków partii – 39,5% i zwolenników partii – 31,1%¹⁶. Według 14,1% obywateli partie powinny być wspierane przez biznesmenów, zaś 13% uznało, iż przez państwo [*Хто, на Вашу думку* 2015]. Zatem z odpowiedzi udzielonych przez badanych jednoznacznie wynika, iż finansowanie partii politycznych z budżetu państwa nie cieszy się dużym poparciem wśród mieszkańców Ukrainy. W tym kontekście więc słuszne może się wydawać stwierdzenie Andreasa Umlanda i Miriam Kosmehl, iż na Ukrainie, podobnie jak w innych państwach postradzieckich, społeczeństwo nie rozumie, że „finansowa niezależność partii parlamentarnych jest niezbędna do tego, aby zlikwidować praktykę rozgrabiania bogactwa narodowego przez elity administracyjne, polityczne i biznesowe” [Умланд, Космель 2016]. Jednocześnie należy pamiętać, iż partie polityczne nie cieszą się dużym zaufaniem społecznym i właśnie dlatego Ukraińcy mogą nie widzieć potrzeby w przekazywaniu im środków publicznych. Otóż z przeprowadzonych w listopadzie 2015 r. przez Demokratyczne Inicjatywy i Centrum Razumkowa badań wynika, iż partie polityczne cieszą się zaufaniem zaledwie 12,8% mieszkańców (1,1% badanych udzieliło odpowiedzi tak, zaś 10,7% raczej tak)¹⁷. Zdecydowana większość Ukraińców, bo aż 79,2% nie darzy zaufaniem partii politycznych (39,2% – nie, 40% – raczej nie). Natomiast 9% respondentów nie było w stanie odpowiedzieć na to pytanie [*Якою мірою* 2015]¹⁸. Bardzo podobne wyniki uzyskało Centrum Razumkowa podczas badań przeprowadzonych w marcu 2015 roku¹⁹. Partie polityczne znalazły się wówczas w gronie najgorzej ocenianych przez społeczeństwo instytucji. Na brak zaufania wobec partii politycznych wskazało 75,2% badanych, zaś zaufanie budziły one tylko wśród 12,7% respondentów; 12,1% nie było w stanie odpowiedzieć na pytanie. Gorzej ocenione przez społeczeństwo zostały tylko banki – 84,8% negatywnych odpowiedzi, rosyjskie środki masowe-

¹⁵ Badanie przeprowadzono 14–22 listopada 2015 r. na próbie 2009 respondentów, którzy ukończyli 18. rok życia we wszystkich regionach Ukrainy z wyjątkiem anektowanego przez Rosję Krymu oraz niekontrolowanych przez Kijów części terytoriów obwodu donieckiego i ługańskiego.

¹⁶ Respondenci mogli udzielić kilku odpowiedzi.

¹⁷ W grudniu 2013 r. partie polityczne darzyło zaufaniem 20,9% społeczeństwa, zaś nie miało do nich zaufania 65,3%. Odpowiedzi nie było w stanie udzielić 13,7% respondentów [Сидорчик 2015: 3].

¹⁸ Badanie przeprowadzono w dniach 14–22 listopada 2015 r.

¹⁹ Badanie przeprowadzono w okresie 6–12 marca 2015 r. na reprezentatywnej grupie 2009 osób, które ukończyły 18. rok życia. Badaniem objęto wszystkie regiony Ukrainy z wyjątkiem anektowanego przez Rosję Krymu oraz niekontrolowanych przez Kijów terenów obwodu donieckiego i ługańskiego.

go przekazu – 83,2%, sądy – 81,4% i prokuratura – 75,9%²⁰. Natomiast najlepiej społeczeństwo ukraińskie oceniło Cerkiew – 66,2% pozytywnych odpowiedzi, Siły Zbrojne Ukrainy – 60,9%, Narodową Gwardię Ukrainy – 56,7% oraz ukraińskie środki masowego przekazu – 50,02% [*Зараз я називатиму* 2015]. Znaczna część społeczeństwa uważa, iż partie polityczne nie przestrzegają demokratycznych standardów – takiego zdania jest 63% obywateli (przeciwne – 16%). Wskazuje także, iż partie działają w interesie liderów i sponsorów – 60%, nie przestrzegają programów i celów – 41%, a ponadto że nie ma między nimi a obywatelami realnego związku – 35% [Сидорчик 2015: 3].

ZAKOŃCZENIE

Podsumowując, należy zaznaczyć, iż regulacje prawne dotyczące finansowania partii politycznych na Ukrainie ulegały znacznym zmianom w okresie niepodległości, a ich niedoskonałość przyczyniła się w dużym stopniu do uzależnienia partii od oligarchów i grup przemysłowo-finansowych. Bardzo często to właśnie ich interesy, a nie interesy wyborców były reprezentowane przez poszczególne ugrupowania polityczne. Ten stan rzeczy przyczynił się z kolei do zaistnienia sytuacji braku zaufania społeczeństwa do partii, co ma swoje odzwierciedlenie w wynikach badań opinii publicznej. Uniezależnieniu partii politycznych miały sprzyjać zmiany uchwalone w 2003 r. przewidujące udzielenie wsparcia finansowego z budżetu państwa. Jednak normy te ostatecznie uchylono i nie znalazły one zastosowania w praktyce. Dopiero ugrupowaniom politycznym, które doszły do władzy na fali Euromajdanu, udało się przyjąć i wprowadzić w życie przepisy dotyczące państwowego finansowania partii politycznych. Jak podkreślili inicjatorzy przyjęcia Ustawy o wniesieniu zmian do niektórych aktów ustawodawczych Ukrainy w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania politycznej korupcji z 8 października 2015 r., jej zasadniczym celem jest przezwyciężenie korupcji politycznej, która ma być osiągnięta m.in. za pomocą uniezależnienia partii od oligarchów i grup finansowo-przemysłowych oraz zapewnienia jawności finansowania partii politycznych.

To, czy uda się uniezależnić partie polityczne od wielkiego biznesu, będzie zależało w dużej mierze od skuteczności organów państwowych, których zadaniem jest kontrola partii pod względem przestrzegania przepisów regulujących finansowanie ich działalności. Niezwykle istotną rolę do spełnienia w tym zakresie ma nowo utworzona Narodowa Agencja ds. Zapobiegania Korupcji. Bardzo ważne jest jednak, aby organ ten cieszył się znaczną niezależnością od rządu i nie stał się w jego rękach narzędziem do zwalczania niewygodnych przeciwników politycznych.

²⁰ Do instytucji niecieszących się zaufaniem obywateli należy również zaliczyć parlament – 66,9% negatywnych odpowiedzi, prezydenta – 50%, rząd – 65,4%, milicję – 69,2%, SBU – 56,7%, władzę lokalną – 52,5% i KSU – 72,1%.

BIBLIOGRAFIA

- Baluk, W. 2006. *Kształtowanie systemu partyjnego Ukrainy w okresie transformacji ustrojowej (1987–2004)*, Oficyna Wydawnicza Arboretum, Wrocław.
- Chmaj, M. 2006. *Wolność tworzenia i działania partii politycznych. Studium porównawcze*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.
- Chmaj, M., Sokół, W., Żmigrodzki, W. 1999. *Teoria partii politycznych*, Wydawnictwo „Morpol”, Lublin.
- Chto, na Waszu dumku, powynen finansuwaty dijalnist` partij?* 2015. Centr Razumkova, http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1091 (dostęp: 21.03.2017).
- Czy pidtrymujete Wy finansuwannia partij z derżawnoho bjudżetu?* 2015. Centr Razumkova, http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1084 (dostęp: 21.03.2017).
- Grylak, B., Żmigrodzki, M. 2008. *Status prawny partii politycznych w Polsce*, [w:] *Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej*, W. Sokół, M. Żmigrodzki (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- Herbut, R. 1999. *Finansowanie partii politycznych*, [w:] *Encyklopedia politologii*, A. Antoszewski, R. Herbut (red.), t. 3, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków.
- Jakaju miroju Wy dowirajete partijam?* 2015, Centr Razumkova http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1086 (dostęp: 21.03.2017).
- Kafars'kyj, W. 2008. *Polityczni partiji Ukrainy: konstytucyjno-prawowe rehuluwannia orhanizaciji ta dijalnosti*, Lohos, Kyjiv.
- Kononczuk, S. 2017. *Derżawne finansuwannia partij: widkladena realist`*, <http://old.electioninfo.org.ua/index.php?i=1730> (dostęp: 5.05.2017).
- NAZK rozdiłylo 391 miljon miż partijamy*. 2016 «Ukrajins`ka prawda» 31.8., <http://www.pravda.com.ua/news/2016/08/31/7119232/> (dostęp: 19.06.2017).
- Pietnoczka, P. 2014. *Partie polityczne w niepodległej Ukrainie*, Wydawnictwo UWM, Olsztyn.
- Poimenne holosuwannia pro proekt Zakonu pro wnesennia zmin do dejakych zakonodawczych aktiw Ukrainy szczodo zapobihannia i protydiji politycznij korupciji (№2123a) – u druhomu czytanni ta w cilomu 08.10.2015 17:15*. 2015. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/radan_gs09/ns_golos?g_id=4044 (dostęp: 18.05.2017).
- Pojasniuwalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro wnesennia zmin do dejakych zakonodawczych aktiw Ukrainy szczodo zapobihannia i protydiji politycznij korupciji»*. 2015. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55653 (dostęp: 8.05.2017).
- Proekt Zakonu 18.06.2015, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55653 (dostęp: 8.05.2017).
- Salij, I. 2016. *«Narodnyj front» i «Samopomicz» ne wstyhły oswojity 6 milioniw iz derżbjudżetu*, «Ukrajins`ka prawda» 28.12., <http://www.pravda.com.ua/news/2016/12/28/7131155/> (dostęp: 19.06.2017).
- Sydorczyk, O. 2015. *Sstawlennia hromadian do partij i dżerel jichnioho finansuwannia*, «Hromads`ka dumka. Informacyjno-analityczne wydannia», nr 6 (29).
- Szweda, J. 2010. *Finansuwannia wyborczozi kampaniji*, [w:] *Partiji ta wybory: encyklopedycznyj słownyk*, Wydawnyczyj centr LNR imeni Iwana Franka, Lwiv.
- Umland, A., Kosmel, M. 2016. *Derżawne finansuwannia politycznych partij: dolenosna reforma czy polityczna kosmetyka*, «Dzerało tyżnia. Ukrajina» 10.09., http://gazeta.dt.ua/internal/derzhavne-finansuwannya-politichnih-partij-dolenosna-reforma-chi-politichna-kosmetika_.html (dostęp: 23.03.2017).
- WR zaprowadyła derżawne finansuwannia partij i jichniu zwtinist`*. 2015 «Ukrajins`ka prawda» 8.10, <http://www.pravda.com.ua/news/2015/10/8/7084187/> (dostęp: 20.05.2017).
- Zakon Ukrainy pro objednannia hromadian. 1992, [w:] WWR, № 34, st. 504.
- Zakon Ukrainy pro polityczni partiji v Ukraini. 2001a, [w:] WWR, № 23, st. 118.
- Zakon Ukrainy pro wnesennia dejakych zakonodawczych aktiw Ukrainy szczodo dijalnosti Ministerstwa justycji Ukrainy, Ministerstwa kultury Ukrainy, inszych centralnych orhaniw wykonawczozi władzy, dijalnist` jakych spriamowujetsia ta koordynujetsia czerez widpowidnych ministriw, a takóz Derżawnoho kosmicznoho ahenstwa Ukrainy. 2012 [w:] WWR, № 5, st. 62.

- Zakon Ukrainy pro wnesennia zmin do dejakych zakonodawczych aktiw Ukrainy u związku iz zaprowadżeniam derżawnoho finansuwannia politycznych partij w Ukraini wid 27 lystopada 2003 roku. 2004, [w:] WWR, № 15, st. 218.
- Zakon Ukrainy pro wnesennia zmin do dejakych zakonodawczych aktiw Ukrainy szczodo zapobihannia i protydiji politycznij korupciji. 2015, [w:] WWR, № 49-50, st. 449.
- Zakon Ukrainy pro wybory narodnych deputatiw Ukrainy. 1993, [w:] WWR, № 48, st. 455.
- Zakon Ukrainy pro wybory narodnych deputatiw Ukrainy. 1997, [w:] WWR, № 43, st. 280.
- Zakon Ukrainy pro wybory narodnych deputatiw Ukrainy. 2001b, [w:] WWR, № 51–52, st. 265.
- Zakon Ukrainy pro wybory narodnych deputatiw Ukrainy. 2004, [w:] WWR, № 27–28, st. 366.
- Zakon Ukrainy pro wybory narodnych deputatiw Ukrainy. 2011, [w:] WWR, № 10–11, st. 73.
- Zaraz ja nazywatymu okremi socialni instytuciji. Jakoju miroju Wy jim dowirajete?* 2015. http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1030 (dostęp: 22.3.2017).

FINANCING OF POLITICAL PARTIES IN UKRAINE IN THE PERIOD OF INDEPENDENCE

Abstract: The article presents legal solutions regarding the financing of political parties in Ukraine in the period of independence. The provisions of certain laws were analyzed, among others, “Law on Civic Associations” of 1992; “Law on Political Parties in Ukraine” of 2001; “Law on Amendments to Certain Normative Acts of Ukraine in Connection with the Introduction of State Financing of Political Parties in Ukraine” of 2003; “Law on Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Preventing and Counteracting Political Corruption” of 2015; as well as the legal norms found in the parliamentary election statutes.

The paper is divided into four main parts: financing of political parties in the conditions of the Civic Associations and Political Parties Acts, financing of the election campaign in the light of the parliamentary elections system, changes introduced in the financing of political parties after Euromaidan, and public attitude towards financing of political parties.

Keywords: financing of political parties, Ukraine, law, electoral system

BIOGRAM

Paweł Pietnoczka, dr, adiunkt w Instytucie Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Zainteresowania naukowe koncentruje na przemianach społeczno-politycznych zachodzących w Europie Wschodniej ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy. Najważniejsza publikacja: *Partie polityczne w niepodległej Ukrainie 1991–2007* (Olsztyn 2014). Kontakt e-mail: pawel.pietnoczka@uwm.edu.pl.